

Spis rękopisów

odnoszących się do rzeczy polskich w bibliotekach
gdańskich.

W Gdańsku zwiedziłem biblioteki: miejską, archiwum miejskiego i kościoła Najśw. Panny. W wszystkich bibliotekach jest dość sporo rękopisów starych, ale obliczenie ich liczby jest trudne, gdyż w katalogach mieszczą się między drukami. Tylko kościół maryacki ma oddzielny katalog rękopisów, lecz i tu druki i rękopisy stoją razem. Dawne rękopisy nie wykazały prawie nic, coby się odnosiło do dziejów Polski i do staropolskiego, względnie starokaszubskiego języka lub kwalifikowało się do Monumentów; natomiast jest niemało rękopisów ciekawych dla dziejów naszych od XVI wieku począwszy.

I. Biblioteka miejska.

Wyliczając tutaj ciekawsze rękopisy, nie uwzględniam ściśle gdańskich, gdyż katalog tychże wydał przed dwoma laty śp. Bertling, archidyakon przy kościele maryackim.

I. (*Historia polityczna*).

- E. Fol. 14. Kronika Andrzeja Redera, burmistrza malborskiego. 1578—1601. Po niem.
„ „ 22. Monachi cuiusdam ordinis Praedicatorum in Gerdania consignatio rerum Prut. Polonarum 1576—1648.
„ „ 23. Chronica Seb. Moelleri, canonici Guttstadiensis, do r. 1534.

- E. Fol. 30. Thomae Hesii libri V rerum Prussicarum ab excessu Stephani regis ad excessum Sigismundi III.
- „ „ 70. i 135. Stenzel Bornbach: Historie vom Aufruhr zu Danzig.
- „ „ 74. Casper Schützens Historie des Aufruhrs, so sich zu Danzig erhoben.
- „ „ 77. Marten Grünwegs oder Bruder Wenzels vom Predigerorden Beschreibung seines und seiner Voreltern Lebenslaufes, worinnen viele zur Historie von Danzig und anderen polnischen u. moskowitischen Städte gehörige angetroffen werden.
- „ „ 78. Chronica der Stadt Danzig u. des Landes Preussen bis an die Zeiten Sigismundes I.
Vita Fausti Socini descripta ab equite Polono. 1636. k. 283—286.
Relation Herrn Niclas Markgotsch Absendung in Moscoviam betreffend 1589.
- „ „ 80. Recessus der 1767 in Thorn errichteten dissidentischen Confoederation.
- „ „ 96. David Braunius de Prussiae privilegiis cardinalibus, de episcopatibus, saecularisatione, de regibus antiquis, succino et metallo Prussiae. 1717.
- „ „ 102. Recessus et diaria comitorum 1764—67.
- E. 4° 93. De facie perturbatae et afflictatae Reipublicae eiusque restaurandae ratione. (Na okładce uwaga: Hoc scriptum aliquoties... sub titulo Ideae Apocalypsis et sub nomine Stanislai Orichovii lucem publicam aspexit; quo iure non constat.).
- „ „ 101. Ioh. Petri Titii oratio saecularis, Prussia tertium saeculum, liberata cruciferorum tyrannide, ordiente.
- „ „ 105. Swiętosłai de Borzeiowice liber I de interregno Poloniae 1573.
- „ „ 108. Der Ursprung des Aufruhrs zu Danzig.
Statuta Sigismundi I 1526.
- „ „ 110. Danziger Chronica unter dem König Stephano.

- E. 4° 157. Historia Poloniae chronologica. — Excerpta conventualia terrarum Prussiae. — Zamoscii oratio 1573.
- „ „ 166. Metrica subditorum monasterii Polplinensis sive regestrum villarum et redituum monasterii. Rękopism pergaminowy XV wieku; k. 118.
- „ „ 237. Aufruhr der ganzen Gemeine zu Thorn wider den Rath. Rkp. z XVI wieku.

IV. (Dyplomatyka).

- Folio 37. Tom zawierający listy i pertraktacye odnoszące się do Zygmunta Augusta.
- „ 38. Ausführliche Landtagsverhandlungen und Königl. Commissionsacte, wodurch die preussischen Handel tractirt und geschlossen 1609.
- „ 39. a—b. Landtagsverhandlungen der Stände des Herzogthums Preussen. 1608—1609.
- „ 40. Des Königsbergischen Landtags Tractate 1605—1606.

XX.

- B. 4° 361. Gesta Romana¹.

Biblioteka Uphagena.

Pod zarządem biblioteki miejskiej jest obecnie także biblioteka Uphagenowska, którą założył Jan Uphagen, rajca miasta Gdańska, zmarły 17 listopada 1802. Liczy ona 14167 tomów oprawnych i przeszło 200 rękopisów.

- fol. 2. Recessus electionis Maximiliani imperatoris et Stephani ducis Transsylvaniae ac rerum sequentium ab 7 Novembris 1575 ad 27 Martii 1577. Descripsit Stanislaus Bornbach. Około 1000 kart.

* Ponieważ w ostatnich latach wiele się zajmowano rękopismami Gesta Romana, dlatego je tutaj także wyliczam.

- fol. 15. Rerum Prussicarum ab excessu domini Stephani ad excessum Sigismundi regum Poloniae libri V. Auctore Thoma Hesio, proconsule Elbingensi. 1650. str. 588.
- „ 16. Decennale Borussiae fatum d. i. zehnjähriger Krieg der Schweden in Preussen von 1626, beschrieben durch Israel Hoppe, proconsul Elbingensis.
- „ 26. Dokumenta odnoszące się do historyi Gdańska i Polski.
- „ 36. Recessus des Confoederationsreichstages in Lublin 1672.
- „ 38. Protocolle des sessions du jugement du thrésor de S. M. le roi de Pologne tenues 1710—1713 et 1715.
- „ 40. Stanislai Lubienski episcopi Plocensis libri rerum Polonicarum. 1593—1602. Epistola dedicatoria do króla datowana: Solencinii Cal. Ianuarii MDCXVII. k. 152. Oryginał był u jakiegoś p. Reichenberga, który syndykowi gdańskiemu pozwolił zdjąć kopię, zastrzegając się, żeby więcej kopii nie było.
- „ 42. Recessus convocationis 1674.
- „ 47. Statuta König Sigismundi 1526.
- „ 56. Historia Iesuiticae machinationis in urbe Dantiscana a. 1585.
- „ 79. Traité politique et géographique de Pologne.
- „ 81—82. Verzeichniss der weltlichen u. geistlichen Senatoren in Polen von Andreas Schott, angefangen 1747.
- „ 88—89. Selectorum ex recessibus conventualibus saeculi XVII et XVIII volumen I—II.
- „ 90. Verzeichniss der Schriften, welche in Polen, Preussen, Litauen u. Curlandt gedruckt oder von dahin gebürtigen Personen herausgegeben.
- „ 95. Introductio in notitiam scriptorum ad historiam vel iura Poloniae ac Prussiae referendorum cum appendice de scriptoribus Moscoviticis ab Andrea Schott. 1758.
- „ 96—97. Excerpta, welche zur näheren Kenntniss der polnischen und preussischen Gelehrten, ihrer Schriften als einem Beitrag gesammelt von Andreas Schott. Tom 1—2.

- fol. 102. Presbyterologia Polonica von Andreas Schott.
- „ 103. Verzeichniss der Schullehrer in Preussen, Polen und polnisch Preussen ab eodem angefangen 1753.
- „ 104. Excerpta ex diario Behmiano gestorum circa Gedanum et alibi in Polonia, durante bello Suetico 1655.
- „ 105. Ernesti v. d. Linde diarium actorum praecipuorum in senatu ab a. 1691 mense Septembri ad a. 1696 mense Maio.
- „ 106—113. Geschichte im Lande zu Preussen durch Stenzel Bornbach colligirt. 1374—1529.
- „ 114. Continuatio seu altera pars recessus anni 1577 tempore obsidionis Gedanensis. Descripsit Stanislaus Bornbach.
- „ 116—119. Acta in senatu a tempore coronationis Stanislai I memorabiliora.
- „ 120. Zur polnischen Geschichte. 1576 do 11 lutego 1577. str. 903.
- „ 121—123. Actenstücke den polnischen, schwedischen u. sächsischen Krieg betreffend. 1712.
- „ 124—126. Fatum Gedanense post fata ser. Poloniarum regis Augusti II, 1733.
- „ 144. Topographische Beschreibung des Weichselstromes um die Gegend des weissen Berges u. der montauischen Spitze von Ephraim v. Strackwicz 1677.
- „ 145. Excerpta conventualia terrarum Prussiae 1422—1654.
- „ 146. Acta senatus Gedanensis 1566—1666.
- „ 147. Recessus u. Verzeichniss aller Händel, die bei Erhöhung des Pfahlgeldes vorgelaufen von 1581—1585.
- „ 148. Casp. Schützi epistolarum spectabilis senatus Gedanensis nomine scriptarum libri XV. 1565—1579.
- „ 162. Excerpta conventualia 1479—1653.
- „ 163. Allerlei zur polnischen u. preussischen Geschichte gehöriges. Ręk. z XV wieku; zawiera recesy wieców pruskich od r. 1464—1485.

- fol. 165. Stanislai Orichovii annales Poloniae V. Około r. 1626.
4° 14. De ministeriali al. wożnym. Auctore Theod. Buchholz.
„ 15. Inventarium actorum conventualium terrarum Prussiae
ab a. 1601.
„ 23. Acta Thorunensis colloquii charitativi. 1644.
„ 25. Relatio der Danziger Händel auf dem allgemeinen
Reichstage zu Warschau. 1570.
„ 29. Listy łacińskie.
„ 30. Uniżona prośba do KJMci i stanów Rzpltej na sejm
walny 1627.
„ 41. Historia residentiae Iesuiticae.
„ 58. Preussische Kirchenchronik von Math. Praetorius.

II. Archiwum miejskie.

(Rękopisy).

- F. f. fol. 11. Polnische Reichstagsverhandlungen 1712—1775;
pomiędzy niemi Diarium sejmu warszawskiego
1740.
„ „ „ 31. Akta odnoszące się do konfederacyi radomskiej
i barskiej.
„ „ „ 50. Akta odnoszące się do abdykacyi Jana Kazi-
mierza.
„ „ „ 51. Akta odnoszące się do elekcyi króla Michała.
„ „ „ 52. Recessus confoederationis Golebiensis 1672 initae
et 1673 per comitia pacificationis solutae.
„ „ „ 53. Acta interregni 1648.
„ „ „ 54. Journal des auf den 28 September 1726 zu Gro-
dno per limitationem angesetzten u. daselbst
reassumirten Reichstages 1726.

G. g. Folio.

23. Listy miast pruskich do króla.
25. Salinarum Wielicensium descriptio.
32. Index in tres tomos epistolarum hist. famil. Andreae Chry-
sostomi Załuski.

44. a—b. Pisma odnoszące się do dysydentów w Polsce;
a. 1599—1717; b. 1718—1720.
47. Miscellanea z XVII i XVIII w.

H. h. Folio.

3. Acten die Thornsche Affäre betreffend.
8. Landstagsverhandlungen zu Königsberg 3—22 Dezember
1605 u. Antwort des Königs von Polen.
9. Allerlei Verordnungen u. Gesandtschaftsberichte aus den
Zeiten Albrechts bis Georg Wilhelms.
10. Recesses von Verhandlungen u. Gesandtschaften der Stände
des Herzogthums Preussen 1608—1609.

L. 1. Folio.

9. Miscellanea historica; pomiędzy niemi:
2. Von den alten Pactes u. Verträgen zwischen Polen
u. Türken 1632.
7. a. Recessus Thoroniae a. 1552 in Iunio ante et post
adventum S. R. Mtis in has terras Prussiae a consi-
liariis huius terrae habitus et celebratus. Po niem.
7. b. Hic incipit recessus eorum, quae Gedani cum
Mte Regia acta sunt. Akt długi z XVII w.
9. Vita Petri Kmitae de Visnicze, palatini et capitanei
Cracoviensis, regni Poloniae mareschalci, scripta
anno 1560; z XVII w. Tekst zgadza się z drukiem.
10. a. Narratio vera de crudelissimo Sborovii interitu
anno MDLXXXIV die 26 Mai in arce Cracoviensi.
10. b. Responsum ill. domini regni cancellarii et exer-
cituum generalis Cracoviensisque etc. capitanei, quo
ad petitionem nonnullorum partim nobilium e pro-
vincia Cracoviensi partim propinquorum Samuelis
Zborovii sibi factam respondet.
11. Stanislai Orichovii Rutheni Annales Poloniae.
12. Erasmi Gliczneri Chronicon regum Poloniae, pars I. Od-
pis druku toruńskiego (?).

Historia de ingressu et regressu Stephani regis.

Relatio gloriosissimae expeditionis, victoriosissimi progressus et faustissimae pacificationis cum hostibus ser. ac potentissimi domini Ioannis Casimiri. 1648. 11 kart.

Annalis quartus Stanislai Orichovii.

15. Relation was sich unter dem Könige Sigmund August von 1552—1571 in Danzig u. Elbing zugetragen.
69. Ernest v. d. Linde: Verzeichniss denkwürdiger Sachen, welche sich in Danzig und Polen me observatore zuge-
tragen haben. 1613—1673.
84. Belangend das Gespräch der Stadt mit König Sigismundo, worumb sie gebeten und was Ihr K. M. darauf geant-
wortet.

N. n. Folio.

24. Sammlung von Instructionen, Legationen etc. in Betreff der Preussischen Landtage oder der polnischen Reichstage von 1501—1703. Zawiera kilka oryginalów.
- 33—51, 54. Rękopisy i pisma pozostałe po Gotfrydzie Len-
gnichu.
56. Casper Schütz: Dialogus Stanislai equitis Poloni et Ray-
mundi civis Gedanensis.

T. t. Folio.

- 1—3. Historia Iesuiticae machinationis in urbe Dantiscana 1585—1642; do tego odnoszą się także rękopisy 4, 6—7.

Sub 4° et 8°.

- F. f. 20—21. odnoszą się do rozbiorów Polski.
- G. g. 58. Miscellanea 1733—1734; pomiędzy innemi Dyaryusz
sejmu electionis 25 Augusti 1733.
- O. o. 1. Facies perturbatae et afflictuae Reipublicae eiusque
restaurandae ratio per visionem in Patmo insula revelata.
Na końcu wiersze i rysunki piórem. Petricoviae 22 Fe-
bruarii 1568. Zdaje się, że to jest to samo, co Apoca-
lypsis Orzechowskiego; ma jednak wstęp zaczynający się:

Quod vidi, retuli: patriam quia diligo, cuius

Sum soboles et quam foeda ruina manet itd.

oraz prolog adresowany do Zygmunta Augusta i datowany: Parczovii 1 Augusti die Natalis Tui foelicissimi, czego druki nie mają.

- O. o. 2. Tragedia o bogaczu i łazarzu z pisma świętego wyjęta y nowo wierszem opisana polskim, JW. senatowi gdańskiemu dedycowana y przypisana in honorem r. 1643 miesiąca stycznia dnia 22*.

III. Biblioteka kościoła N. Panny w Gdańsku.

Biblioteka ta liczy:

rękopisów pergaminowych in folio	85
„ „ „ 4 ^o	24
„ „ „ 8 ^o	3
„ „ „ 12 ^o	1
rękopisów papierowych in folio	112
„ „ „ 4 ^o	29
„ „ „ 8 ^o	4
czyli razem	258 tomów

Staranny katalog tak druków — jest 123 druków z czasów przed r. 1500 — jak i rękopisów sporządził w latach 1789—1790 Karol Benjamin Lengnich, pierwszy dyakon tegoż kościoła.

- pergam. in fol. 43. Gesta Romanorum XV w.
„ „ „ 180. De regimine principum sive secretum secretorum. XIII w.
„ „ „ 250. Wiersze różne i hymny.
„ „ „ 268. Matthaeus de Cracovia: Commentarius in psalmum CXIX.
„ „ „ 285. Sallustii Crispi liber de bellis Catilinae et Iugurthae.

* Podał o niej obszerniejszą wiadomość prof. Dr. Brückner w Slavisches Archiv XIII. 406—407.

Articuli Iohannis Wicleff et Iohannis Huss
haereticorum.

- pergam. in fol. 292. Matthaeus de Cracovia: Tractatus de confessione, de communicatione sacramenti.
„ „ „ 305. Chronica Romana breviata (Gesta Romana).

Pergam. in 4°. 3. Incipiunt statuta provincialia, quae nuperime in Bromberg per rev. in Christo patrem dominum ac dominum Iohannem Wladislaviensis ecclesiae episcopum sunt publicata, quae quilibet tenere et observare debet. Brak końca. Są to statuta Mikołaja Trąby, arcybiskupa gnieźnieńskiego.

Papier. in fol. 196. Vita Alexandri magni.

- „ „ „ 202. Legenda de s. Adalberto.
„ „ „ 220. Summula iudiciaria Iohannis de Kant.
„ „ „ 229. Ovidius de vetula.
„ „ „ 231. Matthaeus de Cracovia Tractatus de comunione 1444.
„ „ „ 234. zawiera kilka pism odnoszących się do spraw duchownych w Gdańsku i na Pomorzu.
„ „ „ 243. Hermanni Korneri ordinis praedicatorum domus Lubicensis Chronicon a Iulio Caesare usque ad annum 1420. XV wiek.
„ „ „ 244. Formulae literarum zawierające na k. 1—55 korespondencyę handlową miasta Torunia z innemi miastami, zagranicą i Zakonem z XIV i XV wieku.

Na k. 89—182. Formulae zawierające pisma Henryka i Nankiera, biskupów wrocławskich, N. biskupa pomezkańskiego i t. p.

- Są to Formulae kanonika Arnolda z Proczan, drukowane w V tomie Cod. dipl. Silesiae; ale rękopis dotychczas był nieznan.
- papier. in fol. 248. Tractatus contra perfidos haereticos Hussitae pravitatis.
- „ „ „ 249. Cronica Martiniana — 1320; pisana r. 1400.
- „ „ „ 253. Gesta Romanorum.
- „ „ „ 254. Historia satis mirabilis sancti Albani martyris et heremitae, quondam Ungariae regis piissimi. 3 karty.
- „ „ „ 256. Episcopi Francisci poetae ad Carolum imperatorem, regem Bohemiae, literae, dat. Mediolani VIII kal. Apr. i inne listy do tegoż cesarza, jak się zdaje, odnoszące się.
- Invectivae Crispi Sallustii in Marcum Tullium Ciceronem.
- „ „ „ 266. Variarum epistolarum et bullarum nec non tractatus ad concilium Pisanum spectantes.
- „ „ „ 272. Ovidius de vetula.
Vita s. Iosaphat et Barlaam.
- „ „ „ 280. Contra articulos Bohemorum haereticorum.
- „ „ „ 286. Sermones doctorum s. concilii Basiliensis.
- „ „ „ 287. Gesta Romanorum.
- papier. in 4° 15. Gesta Romanorum.
- „ „ „ 24. Aesopus.
- „ „ „ 27. Matthaeus de Cracovia de confessione.
- „ „ „ 29. Virgilii Moretum.
Ovidii de remedio amoris. — Sallustii Historia de coniuratione Catilinae.
Epistolae Ciceronis ad Curionem.

Dr. Kętrzyński.